

Utomkontraktuell och kontraktuell skadeståndsrätt – likheter och skillnader*

MARCUS RADETZKI**

Sammanfattning

Den utomkontraktuella och den kontraktuella skadeståndsrätten utgör olika sidor av vad som i grunden är ett och samma rättsområde. I den juridiska litteraturen framträder emellertid detta förhållande bara sällan på ett tydligt sätt. Vanligen skildras nämligen dessa båda sidor av skadeståndsrätten i olika sammanhang. Till detta kommer att skildringarna brukar vara upplagda på helt olika sätt. Detta riskerar att ge en bild av att olikheterna mellan den utomkontraktuella och den kontraktuella skadeståndsrätten är mycket större än de i själva verket är.

I realiteten är likheterna betydande. Syftet med denna uppsats är att belysa detta förhållande genom att översiktligt jämföra de ansvarsförutsättningar, beräkningsprinciper och jämningsregler som äger tillämpning på den utomkontraktuella respektive kontraktuella sidan av skadeståndsrätten.

1. Introduktion

Skadeståndsrätten har som bekant en *utomkontraktuell* (utomobligatorisk) och en *kontraktuell* (inomobligatorisk) sida. På skadeståndsrättens kontraktuella sida återfinns de krav på skadestånd som grundas på ett kontraktsbrott (avtalsbrott). På skadeståndsrättens utomkontraktuella sida återfinns alla andra skadeståndskrav, det vill säga alla de krav på skadestånd som inte grundas på ett kontraktsbrott.

Regler beträffande skadestånd i kontraktsförhållanden återfinns naturligtvis många gånger i det *avtal* (kontrakt) som upprättats mellan parterna.

* Har tidigare publicerats i *Festskrift till Svante O. Johansson*, Jure, Stockholm, 2025.

** Professor i civilrätt vid Stockholms universitet.

Härutöver återfinns åtskilliga både tvingande och dispositiva regler i *lagstiftningen på kontraktsrättens område*. Även om dessa regler tar sikte på vissa specifika typer av avtal, och således har ett tillämpningsområde som är tydligt avgränsat, är det inte ovanligt att reglerna genom analogislut tillämpas också utanför detta tillämpningsområde. Till nu nämnda regler kommer naturligtvis *allmänna kontraktsrättsliga principer*. För det fall att vare sig kontraktet, den kontraktsrättsliga lagstiftningen eller allmänna kontraktsrättsliga principer ger någon ledning, ska reglerna i *SkL*¹ och *allmänna skadeståndsrättsliga principer* i sista hand tillämpas.²

Den utomkontraktuella skadeståndsrättens regler kommer i huvudsak till uttryck i *SkL* och *allmänna skadeståndsrättsliga principer*. Beträffande vissa speciella typer av skada återfinns emellertid särskilda lagregler. I den mån sådan *skadeståndsrättslig speciallagstiftning* återfinns äger den företrädare framför de mera allmänna reglerna i *SkL* och allmänna skadeståndsrättsliga principer.³

Vad som nu sagts, i fråga om skadeståndsrättens kontraktuella och dess utomkontraktuella sida samt de olika regler och principer som gör sig gällande på respektive sida, illustreras i bilaga 1.

Den utomkontraktuella och den kontraktuella skadeståndsrätten utgör således olika sidor av vad som i grunden utgör ett och samma rättsområde. I den juridiska litteraturen är det icke desto mindre ovanligt att dessa båda sidor av skadeståndsrätten behandlas i ett sammanhang.⁴ Traditionellt brukar nämligen den kontraktuella skadeståndsrätten brytas ut och behandlas inom ramen för rättsområdet kontraktsrätt. Eftersom skadestånd utgör en viktig påföljd vid kontraktsbrott kan detta framstå som högst naturligt. Det är uppenbart att rättsområdena kontrakts- respektive skadeståndsrätt i detta avseende överlappar varandra.

I den *skadeståndsrättsliga litteraturen* behandlas således bara den ena sidan av skadeståndsrätten, nämligen den utomkontraktuella.⁵ Enighet synes råda

¹ Skadeståndslag (1972:207).

² Se 1 kap 1 § *SkL*.

³ Se 1 kap 1 § *SkL*.

⁴ Veterligen gäller detta även i utbildningssammanhang.

⁵ Se exempelvis Bengtsson & Schultz, *Skadestånd – En lärobok*, Stockholm, 2022 (nedan citerad som Bengtsson & Schultz); Hellner & Radetzki, *Skadeståndsrätt*, 12 uppl, Stockholm, 2023 samt Radetzki, *Skadeståndsrätt och skadeståndsbedömning*, 2 uppl, Stockholm, 2023 (nedan citerad som Radetzki). Ytterligare exempel utgörs av Anderssons tre verk beträffande skadeståndsrättsliga utvecklingslinjer, nämligen *Ansvarsproblem i skadeståndsrätten*, Uppsala, 2013; *Gränsproblem i skadeståndsrätten*, Uppsala, 2013 samt

om att den utomkontraktuella skadeståndsrätten baseras på en grundstruktur som primärt gör skillnad mellan två olika huvudfrågor, som inte bör sammanblandas.

Den första huvudfrågan gäller *huruvida skadeståndsansvar alls föreligger*. Skadeståndsansvar brukar härvid sägas förutsätta att ett flertal olika *ansvarsförutsättningar* är uppfyllda, nämligen:

- att *skada* uppkommit,
- att det är möjligt att peka ut åtminstone ett *presumtivt ansvarssubjekt*, det vill säga en tänkbart ansvarig fysisk eller juridisk person,
- att skadan uppkommit genom en *aktiv handling* från det presumtiva ansvarssubjektets sida eller genom *passivitet som kan grunda skadeståndsansvar*,
- att det inte föreligger någon *objektiv ansvarsfrihetsgrund*,
- att det föreligger *adekvat kausalitet* mellan det presumtiva ansvarssubjektets handling (eller passivitet) och inträffad skada,
- att skadan faller inom ramen för den överträdde normens *skyddsändamål* samt
- att det ytterligare krav (på exempelvis vårdslöshet eller brott) som den i varje enskilt fall tillämpliga *ansvarsgrunden* uppställer kan anses vara uppfyllt.

Den andra huvudfrågan aktualiseras endast för det fall att ansvarsförutsättningarna kan anses vara uppfyllda, med följd att skyldighet att betala skadestånd faktiskt föreligger. Denna fråga gäller *skadeståndets storlek*.

Frågan om skadeståndets storlek brukar i sin tur delas in i två olika delfrågor. Den första delfrågan gäller *skadeståndsberäkningen*, varvid utgångspunkten utgörs av *principen om full ersättning*. Skadeståndet ska med andra ord motsvara hela skadans värde. Vissa anvisningar i fråga om vilka skadeföljder som närmare bestämt kan bli föremål för ersättning och hur ersättningen för dessa ska beräknas återfinns framför allt i 5 kap SkL och allmänna skadeståndsrättsliga principer.

Den andra delfrågan gäller huruvida skadeståndet ska *jämkas*. Jämkning av skadestånd innebär att skadeståndsbeloppet sätts ned, så att det inte motsvarar full ersättning. Jämkning av skadestånd förutsätter lagstöd. Åtskilliga

jämkningsregler återfinns i såväl SkL som den skadeståndsrättsliga speciallagstiftningen.

I den *kontraktsrättsliga litteraturen* behandlas skadestandsfrågorna bara sällan på ett sammanhållet sätt. Och när detta någon gång sker brukar strukturen vara så starkt påverkad av den kontraktsrättsliga kontexten att likheterna med den utomkontraktuella skadeståndsrättens struktur inte framträder på ett tydligt sätt. Som exempel kan nämnas Jan Hellners klassiska verk beträffande den svenska kontraktsrättens allmänna ämnen, där framställningen beträffande skadestånd som påföljd vid kontraktsbrott avseende naturaprestation har den uppläggning som framgår av bilaga 2.

Att en framställning beträffande kontraktuell skadeståndsrätt läggs upp på detta sätt kan säkerligen ha goda skäl för sig. Poängen här är endast att uppläggnings avviker så mycket från hur framställningar beträffande utomkontraktuell skadeståndsrätt brukar vara upplagda att det ovan betonade förhållandet, att utomkontraktuell respektive kontraktuell skadeståndsrätt i grund och botten utgör två sidor av ett och samma rättsområde, inte framträder på ett tydligt sätt. I sin tur riskerar detta att ge en bild av att olikheterna mellan den utomkontraktuella och den kontraktuella skadeståndsrätten är mycket större än de i själva verket är.

I realiteten är likheterna betydande. Syftet med den följande framställningen är att belysa detta förhållande genom att översiktligt jämföra de ansvarsförutsättningar, beräkningsprinciper och jämningsregler som äger tillämpning på den utomkontraktuella respektive kontraktuella sidan av skadeståndsrätten.⁶

2. Ansvarsförutsättningar

2.1 Skada

Ett skadestånd brukar definieras som en ersättning i pengar avseende en skada. En grundförutsättning för att skadeståndsansvar ska föreligga är således att *skada* uppkommit. Och detta gäller naturligtvis både utanför och i kontraktsförhållanden.

I den svenska skadeståndsrätten erkänns inte mindre än fyra olika skadetyper, nämligen personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada och rent

⁶ Det bör betonas att framställningen är översiktlig och således inte syftar till att på ett fullständigt eller ens utförligt sätt redogöra för gällande regler och principer. I sin tur medför detta att hänvisningar till lagförarbeten, rättspraxis och doktrin endast förekommer i begränsad utsträckning.

ideell skada.⁷ En *personskada* utgörs av en fysisk eller psykisk skada på den mänskliga kroppen.⁸ En *sakskada* utgörs av en fysisk skada på fast eller lös egendom.⁹ En *ren förmögenhetsskada* utgörs enligt 1 kap 2 § SkL av en ekonomisk skada¹⁰ som uppkommit utan samband med person- eller sakskada. Och en *rent ideell skada* utgörs av en ideell skada¹¹ som uppkommit utan samband med person- eller sakskada.¹² Det bör tilläggas att begreppet rent ideell skada utgör en samlingsterm för flera olika typer av skada. Störst praktisk betydelse har *kränkning*, som i korthet kan definieras som de negativa känslor, däribland rädsla, förnedring, skam eller liknande, som under vissa förutsättningar kan ersättas med stöd av 2 kap 3 § SkL. En annan typ av rent ideell skada utgörs av vissa likartade känslomässiga tillstånd, nämligen sådan chock, förtvivlan, ilska, frustration eller maktlöshet, som under vissa snävt avgränsade förutsättningar kan ersättas med *särskild anhörigersättning* enligt 2 kap 3 a § SkL. Givetvis kan också andra typer av rent ideell skada förekomma, låt vara att sådana oftast inte kan blir föremål för ersättning med stöd av reglerna i SkL.

Dessa grundläggande definitioner har av allt att döma generell räckvidd och äger således tillämpning både utanför och i kontraktsförhållanden.¹³

I utomkontraktuella sammanhang är krav på skadestånd avseende var och en av dessa skadetyper förhållandevis vanligt förekommande. Men krav avseende person- och sakskada är vanligast. I kontraktsförhållanden torde det vanligaste i stället vara att krav på skadestånd avser ren förmögenhetsskada, men även krav avseende sakskada förekommer ganska ofta. Kontraktuellt grundade krav på skadestånd avseende personskada förekommer mera sällan, medan krav som avser rent ideell förefaller vara ännu mera ovanliga. Och

⁷ I fråga om dessa olika skadetyper kan hänvisning göras till den översiktliga framställningen i Radetzki, s 22 ff.

⁸ Enligt ”PFAS” NJA 2023 s 916 krävs att det är fråga om ett fysiskt eller psykiskt defekt-tillstånd, det vill säga en förändring till det sämre, som är så beaktansvärt att det kan anses utgöra en skada.

⁹ Enligt NJA 1990 s 80 är det fråga om sakskada så snart egendom genomgått fysisk förändring. Och enligt ”Flänsämnen” NJA 1996 s 68 kan också nedsatt funktion utgöra sakskada.

¹⁰ Utmärkande för en ekonomisk skada är att den kan värderas i pengar efter en objektiv måttstock. Se vidare Radetzki, s 76 f.

¹¹ Utmärkande för en ideell skada är att den inte kan värderas i pengar efter en objektiv måttstock. Se vidare Radetzki, s 76 f.

¹² Till skillnad från exempelvis sveda och värk, som utgör en ideell följd av personskada.

¹³ I kontraktsförhållanden gäller de gängse definitionerna emellertid endast under förutsättning att avtalet inte ger stöd för annat. Detta torde dock vara ovanligt förekommande.

när krav av sistnämnda slag förekommer avser de typiskt sett andra typer av skada än sådana som kan ersättas med stöd av SkL:s regler beträffande kränkning respektive särskild anhörigersättning.¹⁴

2.2 Presumtivt ansvarssubjekt

För att det alls ska vara möjligt att utreda förekomsten av skadeståndsansvar måste det, såväl utanför som i kontraktsförhållanden, vara möjligt att identifiera åtminstone ett *presumtivt ansvarssubjekt*, det vill säga åtminstone en tänkbart ansvarig fysisk eller juridisk person.¹⁵ Den fortsatta skadeståndsutredningen syftar sedan till att klarlägga om det presumtiva ansvarssubjektet verkligen är ansvarigt eller inte.

I utomkontraktuella situationer kan det ibland vara svårt att identifiera ett presumtivt ansvarssubjekt. Detta beror oftast på att det är oklart vem som orsakat den ifrågavarande skadan.¹⁶ I andra fall finns det flera presumtiva ansvarssubjekt. Det är i sådana fall av största vikt att dessa i ansvarshänseende bedöms oberoende av varandra.

I kontraktsförhållanden är det presumtiva ansvarssubjektet som regel mycket lätt att identifiera. Det utgörs nämligen av den part som påstås ha gjort sig skyldig till kontraktsbrott. För att det ska kunna vara fråga om flera presumtiva ansvarssubjekt krävs att mer än en kontraktspart gjort sig skyldig till kontraktsbrott. Detta torde vara ovanligt förekommande.

2.3 Aktiv handling alternativt passivitet som kan grunda skadeståndsansvar

Utanför kontraktsförhållanden gäller som huvudregel att skadeståndsansvar uppkommer endast under förutsättning att det presumtiva ansvarssubjektet orsakat skadan genom en *aktiv handling*. Passivitet grundar således inte skadeståndsansvar. Denna princip har emellertid åtskilliga undantag. I många sammanhang föreligger det nämligen en plikt att handla, med följd att *passivitet* kan medföra skadeståndsansvar. En sådan handlingsplikt kan

¹⁴ Som exempel kan nämnas krav på skadestånd avseende förlust av fritid som orsakats av en försenad persontransport.

¹⁵ I fråga om kravet på presumtivt ansvarssubjekt, se Radetzki, s 24 f.

¹⁶ I detta sammanhang kan det finnas skäl att framhålla att en juridisk person kan komma att svara för handlande av dess företrädare samt att detta i vissa fall kan gälla också för anonyma och/eller kumulerade fel. Se "Gamla vägen" NJA 2019 s 94 (punkt 27 i Högsta domstolens dom).

vara baserad på lagstiftning eller avtal. I undantagsfall kan den också följa av omständigheterna i det enskilda fallet.¹⁷ Till det nu sagda kommer ett krav på att den ifrågavarande handlingen/passiviteten inte ligger så långt tillbaka i tiden att rätten till skadestånd gått förlorad till följd av *preskription*.¹⁸

I kontraktsförhållanden har parterna en skyldighet att uppfylla sina respektive kontraktsförpliktelser. *Kontraktsbrott* kan således medföra skadeståndsansvar. Huruvida kontraktsbrottet utgörs av en aktiv handling¹⁹ eller passivitet²⁰ saknar betydelse.²¹ Det krävs emellertid att *reklamation* skett inom den frist som följer av avtalet, den kontraktsrättsliga lagstiftningen eller allmänna kontraktsrättsliga principer.²² Till detta kommer naturligtvis att det även i kontraktsförhållanden krävs att rätten till skadestånd inte gått förlorad till följd av *preskription*.²³

Frågan om huruvida det inträffat ett kontraktsbrott kan i vissa fall vara besvärlig. Det avgörande är huruvida det presumtiva ansvarssubjektet har fullgjort sina förpliktelser.²⁴ Denna fråga är ofta reglerad i avtalet och får då besvaras med stöd av allmänna principer för avtalstolkning.²⁵ Härvid aktualiseras regelmässigt de avtalsbestämmelser som positivt anger den ifrågavarande partens förpliktelser. Härtill kommer eventuella avtalsbestämmelser som under särskilt angivna förhållanden, exempelvis olika så kallade *force majeure-händelser*, befriar en kontraktspart från skyldigheten att fullgöra en eller flera av de förpliktelser som denne under normala förhållanden är skyl-

¹⁷ I fråga om kravet på aktiv handling alternativt passivitet som kan grunda skadeståndsansvar kan en allmän hänvisning göras till Radetzki, s 25 f.

¹⁸ Generella regler om fordringspreskription återfinns i preskriptionslagen (1981:130) (PreskL). Se särskilt 2 och 5 §§ samt här till den kortfattade sammanfattningen med sikte på utomkontraktuella skadeståndskrav i Radetzki, s 26.

¹⁹ Exempelvis leverans av en felaktig vara.

²⁰ Exempelvis dröjsmål.

²¹ Se Bengtsson, Ullman & Unger, *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden*, 4 uppl, Stockholm, 2024 (nedan citerad som Bengtsson, Ullman & Unger), s 23.

²² I fråga om kravet på reklamation kan en allmän hänvisning göras till den kortfattade framställningen i Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*, 12 uppl, Stockholm, 2022 (nedan citerad som Ramberg & Ramberg), s 266 f.

²³ Även i fråga om preskription kan, när fråga är om kontraktsförhållanden, en allmän hänvisning göras till den kortfattade framställningen i Ramberg & Ramberg, s 266 f.

²⁴ Se Ramberg & Ramberg, s 281.

²⁵ I fråga om dessa principer kan allmänna hänvisning göras till Adlercreutz, Gorton & Svensson, *Avtalsrätt II. Tolkning och utfyllning av avtal*, 7 uppl, Lund, 2024; Lehrberg, *Avtalstolkning*, 10 uppl, Uppsala, 2023; Lundberg, *Avtalets innebörd. Inkorporering – tolkning – utfyllning*, Stockholm, 2019 samt Ramberg & Ramberg, kap 7.

dig att fullgöra.²⁶ Härutöver kan befrielse från skyldigheten att fullgöra en förpliktelse föreligga till följd av att en kontraktspart, efter att avtalet ingåtts, givit uttryck för att denne helt eller delvis godtar, det vill säga *samtycker* till, att motparten inte fullgör viss förpliktelse.

2.4 Omständigheter som utesluter skadeståndsansvar föreligger inte

I utomkontraktuella sammanhang brukar skadeståndsansvar sägas förutsätta att det inte föreligger någon så kallad *objektiv ansvarsfrihetsgrund*, det vill säga någon omständighet som befriar från skadeståndsansvar. De objektiva ansvarsfrihetsgrunderna utgörs av *nödvärn*, *nöd*, *samtycke* respektive *tjänsteplikt*.²⁷

I kontraktuella sammanhang synes det vara utomordentligt ovanligt att nödvärn, nöd respektive tjänsteplikt åberopas som grund för ansvarsfrihet. Och förekomsten av samtycke torde, i enlighet med vad som framgått i föregående avsnitt, redan i ett tidigare skede av skadeståndsutredningen medföra att det presumtiva ansvarssubjektet inte kan anses ha gjort sig skyldig till kontraktsbrott. Vid detta förhållande kan skadeståndsansvar inte komma i fråga, vilket i sin tur medför att frågan om ansvarsfrihet inte aktualiseras.

I kontraktsförhållanden är det emellertid inte ovanligt att den kontraktsbrytande partens skadeståndsansvar är begränsat på annat sätt. Sådana begränsningar kan följa av avtal, lagstiftningen på kontraktsrättens område eller allmänna kontraktsrättsliga principer.

Vanligast förekommande är föreskrifter om att den kontraktsbrytande parten inte ansvarar för viss typ av skada eller utöver ett visst belopp. Sådana partiella ansvarsbegränsningar, som närmast kan sägas gälla skadeståndets storlek, behandlas emellertid inte i förevarande sammanhang utan i avsnitt 3.1.1–3.1.3.

²⁶ Det är viktigt att skilja mellan avtalsbestämmelser som på detta sätt befriar från skyldigheten att prestera och som alltså aktualiseras vid bedömningen av huruvida en part alls gjort sig skyldig till kontraktsbrott på ena sidan och avtalsbestämmelser som vid konstaterat kontraktsbrott helt eller delvis befriar den kontraktsbrytande parten från skyldigheten att betala skadestånd på den andra (se Ramberg & Ramberg, s 244 f). Den senare typen av bestämmelser, som brukar benämnas ansvarsbegränsningar eller ansvarsfriskrivningar, behandlas inom ramen för framställningen i nästföljande avsnitt, beträffande omständigheter som utesluter skadeståndsansvar. Där behandlas även allmänna kontraktsrättsliga principer beträffande *force majeure*, eftersom dessa av allt att döma inte befriar från skyldigheten att prestera utan från skadeståndsansvar vid konstaterat kontraktsbrott.

²⁷ Hänvisning kan i detta sammanhang göras till den översiktliga framställningen i Radetzki, s 26 ff.

Härutöver förekommer emellertid föreskrifter om *total frihet från skadeståndsansvar*. I de flesta fall innebär sådana föreskrifter att sådan total ansvarsfrihet föreligger under vissa särskilt angivna förutsättningar. Som exempel kan nämnas att allmänna kontraktsrättsliga principer av allt att döma innebär att kontraktsbrott som beror på *force majeure* inte föranleder något skadeståndsansvar.²⁸ I principiellt hänseende finns emellertid inget som hindrar att ett avtal innehåller bestämmelser om total frihet från skadeståndsansvar som är oberoende av rådande omständigheter. I detta sammanhang kan det emellertid finnas skäl att framhålla att om en avtalad ansvarsfriskrivning framstår som oskälig så kan den, i likhet med andra oskäliga avtalsbestämmelser, göras till föremål för jämkning med stöd av 36 § AvtL.²⁹

2.5 Adekvat kausalitet

Utomkontraktuell skadeståndsansvar förutsätter som bekant att det presumtiva ansvarssubjektets handling (alternativt underlåtenhet) orsakat inträffad skada. Skadan måste med andra ord vara en följd av handlingen (eller underlåtenheten). Kravet på *kausalitet* innebär ett krav på att handlingen (eller underlåtenheten) utgjort en *nödvändig eller tillräcklig betingelse* för skadan.³⁰

Att skadan på detta sätt utgör en faktiskt följd av handlingen (eller underlåtenheten) är emellertid inte tillräckligt. För att skadeståndsansvar ska

²⁸ Som bekant förekommer det även bestämmelser om *force majeure* i olika avtal. I den mån en sådan bestämmelse innebär att en part fritas från skyldigheten att prestera enligt avtalet aktualiseras den emellertid redan i ett tidigare skede av skadeståndsutredningen, nämligen vid bedömningen av huruvida ett kontraktsbrott alls kan anses vara för handen. Härom se avsnitt 2.3. Lika vanligt är emellertid att avtalade *force majeure*-bestämmelser, i likhet med allmänna principer härom, befriar den kontraktsbrytande parten från skadeståndsansvar vid konstaterat kontraktsbrott.

²⁹ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Som exempel kan nämnas att ansvarsfriskrivningar inte brukar anses äga giltighet i den mån de tar sikte på skada som orsakats med uppsåt eller genom grov vårdslöshet. Se Hellner, Hager & Persson, *Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt*. 2 häftet. Allmänna ämnen, 8 uppl, Stockholm, 2024 (nedan citerad som Hellner, Hager & Persson), s 255. Modern rättspraxis beträffande frågan om jämkning av ansvarsbegränsningar och ansvarsfriskrivningar med stöd av 36 § AvtL utgörs av ”Den övertagna överlåtelsebesiktningen” NJA 2017 s 113 och ”Skatterådgivarens ansvarsbegränsning” NJA 2022 s 354. I fråga om innebörden av begreppet grov vårdslöshet i kommersiella avtalsförhållanden kan hänvisning göras till Högsta domstolens utförliga analys i ”Mariefreds skola” NJA 1992 s 130 och härtill, Bengtsson, Ullman & Unger, s 149 f. Ytterligare ett klagorande rättsfall beträffande innebörden av begreppet grov vårdslöshet är NJA 1986 s 68.

³⁰ I detta hänseende kan hänvisning göras till den övergripande framställningen i Radetzki, s 29 ff.

uppkomma krävs att skadan utgör en *påräknelig, beräknelig, normal, naturlig eller förutsebar följd* av det presumtiva ansvarssubjektets handling (eller underlåtenhet). I kortare ordalag krävs att det föreligger *adekvat* kausalitet mellan handling (eller underlåtenhet) på ena sidan och inträffad skada på den andra.³¹

Även i kontraktsförhållanden utgör förekomsten av adekvat kausalitet en förutsättning för skadeståndsansvar.³² Till detta kommer att innebörden av det grundläggande kravet på kausalitet torde vara detsamma som utanför kontraktsförhållanden.³³ Det krävs således att det utpekade kontraktsbrottet utgjort en nödvändig eller tillräcklig betingelse för inträffad skada.³⁴ Även det tillkommande kravet på adekvans har i grunden samma innebörd i kontraktsförhållanden som utanför, innebärande att rätt till skadestånd uppkommer endast i den mån inträffad skada utgör en påräknelig, beräknelig, normal, naturlig eller förutsebar följd av kontraktsbrottet.³⁵

På ett mera detaljerat plan är det emellertid möjligt att förutsättningarna för adekvansbedömningen i kontraktsförhållanden i viss mån avviker från vad som är vedertaget utanför kontraktsförhållanden.³⁶ Såväl utanför som i kontraktsförhållanden är det i och för sig klart att adekvansbedömningen är objektiv, såtillvida att bedömaren inte utgörs av det presumtiva ansvarssubjektet, utan av en tänkt person. Utanför kontraktsförhållanden brukar denne karaktäriseras som en person som är kunnig och insatt i de förhållanden under vilka skadan har uppkommit. I kontraktsförhållanden utgörs

³¹ I detta hänseende kan hänvisning göras till den övergripande framställningen i Radetzki, s 32 ff.

³² Se exempelvis Hellner, Hager & Persson, s 234. Hänvisning kan även göras till Bengtsson, Ullman & Unger, s 116 f. Från rättspraxis, se exempelvis NJA 1991 s 217 och NJA 1998 s 893.

³³ Se exempelvis Bengtsson, Ullman & Unger, s 116. Jfr Hellner, Hager & Persson, s 234.

³⁴ Se NJA 2012 s 597 (särskilt punkt 14 ff i Högsta domstolens dom) och härtill, Herre & Johansson, Svensk rättspraxis: Avtals- och obligationsrätt 2005–2019. Om förmögenhetsrättsliga förpliktelsers uppkomst, innehåll och avveckling, SvJT, 2020 (nedan citerad som Herre & Johansson), s 993 f.

³⁵ Se Bengtsson, Ullman & Unger, s 116 f. Se även Hellner, Hager & Persson, s 234. I sistnämnda framställning framhålls emellertid principen perpetuatio obligationis som ett möjligt undantag från kravet på adekvans. Denna princip, som innebär att en kontraktspart som (med eller utan vårdslöshet) är i dröjsmål ansvarar även för accidentiella följder av dröjsmålet, och rent av för följder som beror på force majeure, är emellertid omstridd. Det är osäkert i vilken utsträckning den äger tillämpning.

³⁶ Den följande framställningen baseras på Radetzki, Orsak och skada. Om tolkning av ansvarsbärande orsaksvillkor i avtal om egendomsförsäkring, Stockholm, 1998 (nedan citerad som Radetzki, Orsak och skada), s 44 ff. Jfr Bengtsson, Ullman & Unger, s 116 ff.

bedömaren, på närmast motsvarande sätt, av en person med insikter i marknadsförhållandena i aktuell bransch plus eventuell tillkommande kunskap hos den kontraktsbrytande parten.

I fråga om tidpunkten för bedömningen synes det i utomkontraktuella förhållanden vara härskande uppfattning att bedömningen görs i efterhand, närmare bestämt med sikte på tidpunkten för domstolens prövning av skadestandsfrågan. I kontraktsförhållanden synes den relevanta bedömningstidpunkten i viss mån vara avhängig av vilken ansvarsgrund som äger tillämpning.³⁷ Vid culpaansvar har det uttalats att bedömningen sker med sikte på tidpunkten för kontraktsbrottet, medan bedömningen vid övriga ansvarsgrunder³⁸ sker med sikte på tidpunkten för avtalsslutet. Skälet till denna avvikelse i förhållande till vad som gäller utanför kontraktsförhållanden är inte klarlagda. Att vid culpaansvar förlägga bedömningen till tidpunkten för den culpösa handlingen (kontraktsbrottet) måste emellertid anses vara i hög grad motiverat.³⁹ Och att bedömningen vid andra ansvarsgrunder ska förläggas till avtalstidpunkten kan motiveras med *att* ansvaret i dessa fall baseras på enbart avtalet, *att* ansvarets omfattning därför inte bör gå utöver den kontraktsbrytande partens vilja vid tidpunkten då avtalet ingicks *samt att* det är osannolikt att denne ville åta sig ansvar för andra typer av skada än sådana som vid avtalsslutet kunde förutses.

Precis som i den utomkontraktuella skadeståndsrätten tar den kontraktuella skadeståndsrättens adekvanskrav sikte på ett händelseförlopp. Detta startar typiskt sett med det ifrågavarande kontraktsbrottet och slutar med den skada för vilken den skadelidande begärt skadestånd. En viktig fråga vid adekvansbedömningen gäller huruvida detta händelseförlopp ska beskrivas med eller utan angivande av detaljer. I kontraktuella sammanhang har denna fråga veterligen aldrig varit föremål för uppmärksamhet. Liksom i den utomkontraktuella skadeståndsrätten får det dock anses ligga närmast till hands att låta adekvansbedömningen ta sikte på en relativt översiktlig skildring av händelseförloppet. Detaljer bör således inte föranleda att inträffad skada bedöms vara inadekvat.

Den utomkontraktuella skadeståndsrättens adekvanskrav brukar sägas vara utomordentligt liberalt. Med sikte på kontraktsförhållanden har det gjorts gällande att adekvanskravet borde upprätthållas med något större

³⁷ I fråga om förekommande ansvarsgrunder och vad dessa innebär, se avsnitt 2.7.

³⁸ Exempelvis presumtionsansvar, kontrollansvar eller rent strikt ansvar.

³⁹ För övrigt skulle det på goda grunder kunna hävdas att en motsvarande ordning borde äga giltighet också utanför kontraktsförhållanden.

stränghet. Ett beaktansvärt skäl för detta har angivits vara att kontraktuellt skadeståndsansvar ofta baseras på enbart kontraktet och att det därför inte ska gå utöver den kontraktsbrytande partens vilja vid avtalslutet, vilket kan bli fallet vid ett alltför liberalt krav på adekvans. Det har också framhållits att ett liberalt adekvanskrav riskerar att medföra att en kontraktspart, vid bedömning av sin potentiella skadeståndsskyldighet till följd av olika avtal, kan tvingas att beakta individuella särdrag hos varje motpart. Särskilt vid masskontrahering genom standardavtal skulle sådan ordning onekligen vara olämplig. I vilken utsträckning kravet på adekvans i realiteten upprätthålls med större stränghet i kontraktuella sammanhang än i utomkontraktuella är mycket svårt att bedöma och således i hög grad osäkert.

2.6 Skadan faller inom ramen för den överträdde normens skyddsändamål

Vid sidan om kravet på adekvans uppställs i den utomkontraktuella skadeståndsrätten ett krav på att den inträffade skadan faller inom ramen för den överträdde normens skyddsändamål. Detta följer av den så kallade *skyddsändamålsläran*⁴⁰ som innebär att den som bryter mot en norm blir skadeståndsskyldig endast för skador som är av sådant slag som den överträdde normen har till ändamål att eller, med en enklare formulering, syftar till att ge skydd mot.⁴¹ Vid skadeståndsbedömningen föranleder skyddsändamålsläran således två olika frågor, nämligen dels gällande vilka slags skador som den överträdde normen syftar till att ge skydd mot, dels huruvida den inträffade skadan är av sådant slag.

⁴⁰ Andra benämningar utgörs av läran om det skyddade intresset respektive normskyddsläran.

⁴¹ I fråga om skyddsändamålsläran kan hänvisningar göras till den översiktliga framställningen i Bengtsson & Schultz, s 46 ff. Se även Radetzki, Orsak och skada, s 37 ff. Från rättspraxis kan hänvisning göras till ”Egenmäktighet och skada” NJA 2022 s 14 där en mamma hade fört med sig sitt barn från Sverige till ett område i Syrien som kontrollerades av Islamiska staten. Högsta domstolen konstaterade att brottet, som utgjordes av egenmäktighet med barn enligt 7 kap 4 § brottsbalken (1962:700) (BrB), kunde anses ha direkt drabbat inte bara barnet utan även dess pappa som således ägde rätt till skadestånd för personskada av psykisk natur (sveda och värk). Däremot kunde bortförandet av barnet inte anses vara riktat mot pappans personliga integritet på ett sådant sätt som krävs för att denne även skulle äga rätt till skadestånd för kränkning (låt vara att mamman till följd av medgivande ändå dömdes att utge kränkingsersättning). Avgörandet kan utan vidare förklaras med att den överträdde normen, det vill säga straffstadgandet i 7 kap 4 § BrB, enligt Högsta domstolen kunde anses syfta till att ge pappan skydd mot personskada, men inte mot kränkning.

Vissa normer syftar till att ge skydd mot skador av många olika slag. En sådan norm utgörs av culpapregeln i 2 kap 1 § SkL, vilken som bekant syftar till att ge skydd mot varje person- eller sakskada som orsakas uppsåtligt eller av vårdslöshet. När den överträdde normen har ett sådant vittomfattande skyddssyfte förekommer det knappast att den inträffade skadan faller utanför detta, med följd att skyddsändamålsläran inte medför någon egentlig begränsning av skadeståndsansvaret. Andra normer syftar emellertid till att ge skydd mot ett mera begränsat antal typer av skada. När ett krav på skadestånd grundas på en sådan norm kan det förekomma att den inträffade skadan anses falla utanför den överträdde normens skyddssyfte. Och då medför alltså skyddsändamålsläran att skadan inte ska ersättas med skadestånd.

Även i kontraktsförhållanden begränsas skadeståndsansvarets omfattning med stöd av skyddsändamålsläran.⁴² Den kontraktsbrytande parten ansvarar således inte för skador som faller utanför skyddssyftet med den kontraktsrättsliga norm som överträtts. Sådana skador torde emellertid vara ovanligt förekommande, med följd att skyddsändamålsläran praktiska betydelse i kontraktuella sammanhang är begränsad.

2.7 Ansvarsgrund

Utanför kontraktsförhållanden stadgas varierande ansvarsgrunder i SkL, den skadeståndsrättsliga speciallagstiftningen och även rättspraxis. Vilken ansvarsgrund som äger tillämpning beror på olika omständigheter, däribland vilken typ av skada som inträffat, vad som utgör skadeorsak och vem som utgör presumtivt ansvarssubjekt (vem krav på skadestånd riktats mot).⁴³

I SkL stadgas de *gängse ansvarsgrunder* som äger tillämpning såvitt inte annat är särskilt föreskrivet. Vilken av dessa gängse ansvarsgrunder som äger tillämpning beror på vilken typ av skada som är i fråga. Vid person- och sakskada uppkommer skadeståndsansvar enligt 2 kap 1 § SkL under förutsättning att skadan orsakats *uppsåtligt* eller av *vårdslöshet*, varvid frågan om huruvida viss handling varit vårdslös får analyseras genom en jämförelse med tillämpliga normer och därutöver, vid behov, en så kallad fri bedömning.⁴⁴ Vid ren förmögenhetsskada fordras enligt 2 kap 2 § SkL att skadan orsakats

⁴² Se Hellner, Hager & Persson, s 235.

⁴³ För en översiktlig framställning beträffande de vanligaste ansvarsgrunderna i den utomkontraktuella skadeståndsrätten kan hänvisning göras till Radetzki, s 36 ff, varpå den följande framställningen är baserad.

⁴⁴ Från rättspraxis kan hänvisning göras till ”Hoppgropen” NJA 2021 s 1050 (särskilt punkt 8–10 i Högsta domstolens dom).

genom en *brottlig handling*.⁴⁵ I fråga om rent ideella skador förekommer olika ansvarsgrunder. Skadeståndsansvar för kränkning förutsätter, enligt 2 kap 3 § SkL, att någon utsatts för en allvarlig kränkning genom *brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära*, medan skyldighet att utge särskild anhörigersättning, enligt 2 kap 3 a § SkL, förutsätter förekomsten av ett *brott som innefattar ett uppsåtligt eller grovt oaktsamt dödande*.

I SkL föreskrivs härutöver ett antal mera specifikt inriktade ansvarsgrunder. Bland dessa kan nämnas *arbetsgivares principalansvar*, enligt 3 kap 1 § SkL, för skador som arbetstagare orsakar i tjänsten samt *arbetstagares*, enligt 4 kap 1 § SkL, *kraftigt begränsade personliga skadeståndsansvar* för sådana skador. Härutöver kan nämnas de *särskilda ansvarsgrunder* som föreskrivs för vissa skador som *det allmänna*⁴⁶ kan svara för enligt 3 kap 2–4 §§ SkL. Slutligen bör det så kallade *föräldraprincipalansvaret* i 3 kap 5 § SkL nämnas i detta sammanhang.

Vid sidan om dessa i SkL stadgade ansvarsgrunder återfinns i den skadeståndsrättsliga speciallagstiftningen ett flertal regler som innebär att utövare av viss verksamhet har ett *rent strikt* skadeståndsansvar för viss typ av skada⁴⁷ samt slutligen ett fåtal prejudikat där Högsta domstolen utan lagstöd lagt fast ett sådant rent strikt skadeståndsansvar.⁴⁸

I kontraktsförhållanden är bilden ännu mera brokig. Detta beror på att den kontraktsrättsliga lagstiftningen och allmänna kontraktsrättsliga principer föreskriver ansvarsgrunder som i hög grad varierar. Till detta kommer att ansvarsgrunden i stor utsträckning regleras i avtal samt att där föreskrivna ansvarsgrunder tenderar att variera i ännu högre grad.

Den *gängse ansvarsgrunden*, som äger tillämpning såvitt inte annat är särskilt föreskrivet i vare sig avtal eller lag, utgörs under alla förhållanden av ett krav på *uppsåt eller vårdslöshet*. Med sikte på personskada och sakskada

⁴⁵ Låt vara att avsteg från denna huvudregel kan förekomma, inte minst i kontraktsliknande situationer. Från rättspraxis kan hänvisning göras till ”Kone” NJA 1987 s 692 samt ”Gamla vägen” NJA 2019 s 94.

⁴⁶ Det allmänna utgör en samlingsterm som innefattar staten, kommunerna och regionerna.

⁴⁷ Några exempel på sådana regler utgörs av 32 kap 3–5 §§ miljöbalken (1998:808) (MB), 1 § produktansvarslagen (1992:18) (PAL), 15 § lagen (2010:950) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, 28 § elsäkerhetslagen (2016:732) samt 19 § lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter. Inget synes hindra att sådana regler genom analogislut tillämpas utanför sitt direkta tillämpningsområde (se exempelvis ”Multitotal” NJA 2017 s 9, där regeln om rent strikt skadeståndsansvar i 3 kap 22 § tredje stycket utsokningsbalken (1981:774) blev föremål för analogisk tillämpning).

⁴⁸ Några exempel utgörs av ”Drefvikens fjärrvärme” NJA 1991 s 720 och ”Monumentets gemensamhetsanläggning” NJA 2001 s 368.

följer detta av 2 kap 1 § SkL. Enligt 2 kap 2 § SkL ersätts ren förmögenhetsskada, i enlighet med vad som nyss framgått, under förutsättning att den orsakats genom en brottslig handling. I kontraktsförhållanden upprätthålls emellertid inte denna regel.⁴⁹ Även vid ren förmögenhetsskada utgörs den gängse ansvarsgrunden i stället av ett krav på uppsåt eller vårdslöshet.⁵⁰ Och detsamma gäller av allt att döma i de ovanligt förekommande fall där ett kontraktuellt grundat krav på skadestånd avser rent ideell skada, såsom exempelvis förlorad fritid.⁵¹

Precis som utanför kontraktsförhållanden baseras vårdslöshetsbedömningen primärt på en jämförelse med tillämpliga normer och därutöver, vid behov, på en så kallad fri bedömning, låt vara att bedömningen många gånger präglas av kontraktsrelaterade aspekter, såsom exempelvis de särskilda normer som kan förekomma i kontraktuella sammanhang, att den kontraktsbrytande parten inte sällan ingått avtalet i egenskap av specialist (vilket naturligtvis kan bidra till att förhållandevis höga aktsamhetskrav uppställs)

⁴⁹ Se ”Gamla vägen” NJA 2019 s 94 (punkt 10 i Högsta domstolens dom).

⁵⁰ Åtskilliga avgöranden från Högsta domstolen ger belägg för detta. Från senare tid kan hänvisning i första hand göras till ”De försvunna korna” NJA 2020 s 115 (punkt 20 i Högsta domstolens dom), men också till ”Olyckan på hundpensionatet” NJA 1996 s 104 och ”Strukturen” NJA 2024 s 445 (punkt 17 i Högsta domstolens dom). Från den kontraktsrättsliga doktrinen kan hänvisning göras till exempelvis Bengtsson, Ullman & Unger, s 21 samt Hellner, Hager & Persson, s 216. Se även Herre, Svensk rättspraxis. Förmögenhetsrätt 1978–2004, SvJT, 2005 (nedan citerad som Herre), s 733.

⁵¹ För en helt annan uppfattning i fråga om den kontraktuella skadeståndsrättens gängse ansvarsgrund, se Ramberg, Skadestånd vid avtalsbrott – ett förslag till analysmodell (de lege lata), SvJT, 2020, s 589 ff där det, med sikte på situationer där varken avtalet eller den kontraktsrättsliga lagstiftningen ger stöd för annat, uttalas att redan kontraktsbrottet som sådant utgör grund för skadeståndsansvar. Innebörden härav kan inte förstås på annat sätt än att den gängse ansvarsgrunden i kontraktuella sammanhang utgörs av rent strikt ansvar, låt vara med ganska omfattande möjligheter till undantag, baserade på vad som närmast synes utgöra en skälighetsbedömning. Något tydligt stöd för en sådan ordning, som vid person- och sakskada otvivelaktigt skulle stå i strid med SkL, presenteras emellertid inte. För kritiska synpunkter, se Adestam & Arvidsson, Avtalsbrott och skadestånd – skuldprincipen i svensk avtalsrätt, SvJT, 2021, s 48 ff. Numera skulle, i vart fall vid en första anblick, Högsta domstolens uttalanden i ”Lägenheten i Jämsjö” NJA 2023 s 738 (punkt 37, 42 och 47 i Högsta domstolens dom) måhända kunna sägas antyda förekomsten av ett sådant rent strikt kontraktsbrottsansvar. En närmare analys ger emellertid föga stöd för att det varit Högsta domstolens avsikt att genom dessa uttalanden på ett *generellt plan* förändra det sedan länge etablerade faktumet att den kontraktuella skadeståndsrättens gängse ansvarsgrund utgörs av ett krav på uppsåt eller vårdslöshet.

samt den skadelidandes eget risktagande (vilket någon gång kan medföra att en bristfällig fullgörelse inte kan anses vårdslös).⁵²

Givetvis förekommer det att ett sådant krav på uppsåt eller vårdslöshet föreskrivs explicit. Sådana föreskrifter kan komma till uttryck i kontraktbestämmelser och/eller lagstiftningen på kontraktsrättens område.⁵³ I strikt mening kan sådana regler sägas vara överflödiga, såtillvida att de ger explicit uttryck för vad som ändå gäller. Samtidigt har de naturligtvis en klargörande effekt som kan vara värdefull.

I enlighet med vad som redan framgått är avvikande ansvarsgrunder emellertid vanligt förekommande. Sådana kan komma till uttryck i avtal, lagstiftningen på kontraktsrättens område eller allmänna kontraktsrättsliga principer. Oftast innebär dessa avvikande ansvarsgrunder att skadeståndsansvaret är strängare än enligt den gängse ansvarsgrunden. Även ansvarsgrunder som innebär ett mindre strängt ansvar förekommer emellertid. I det följande skildras i korthet några avvikande ansvarsgrunder som är vanligt förekommande.⁵⁴

Bland de avvikande ansvarsgrunder som innebär ett särskilt strängt skadeståndsansvar bör inledningsvis nämnas att den kontraktsbrytande parten enligt allmänna kontraktsrättsliga principer har ett så kallat *utsträckt principalansvar*, som innebär att denne ansvarar för inte endast egna arbetstagares uppsåt eller vårdslöshet,⁵⁵ utan därutöver för uppsåt eller vårdslöshet av själv-

⁵² Allmänna hänvisningar kan i nu aktuellt sammanhang göras till ”Strukturen” NJA 2024 s 445 samt härutöver till Herre & Johansson, s 968 f och där kommenterade rättsfall (särskilt NJA 2011 s 454, ”Advokatens skadeståndsansvar” NJA 2018 s 414 och ”Advokatens skatterådgivning” NJA 2019 s 877). För en översikt över äldre rättspraxis beträffande vårdslöshetsbedömning i kontraktsförhållanden, se Herre, s 732 ff.

⁵³ Se exempelvis 4 kap 19 § och 12 kap 24 § jordabalken (1970:994) (JB).

⁵⁴ Åtskilliga andra ansvarsgrunder än de som här presenteras förekommer emellertid i såväl lagstiftningen på kontraktsrättens område som i de olika avtal som reglerar parternas mellanhavanden. I vissa fall avviker dessa ansvarsgrunder i hög grad från de som presenteras i det följande. Vanligare är emellertid att det endast är fråga om mera begränsade avvikelser. Som exempel på det senare kan nämnas de ansvarsgrunder som föreskrivs i 57 § första stycket köplagen (1990:931) (Köpl) samt 7 kap 7–8 §§ konsumentköplagen (2022:260) (KKL), som i hög grad påminner om det nedan behandlade kontrollansvaret, men som på intet sätt är identiskt med detta. För en mera sammanhållen skildring av de ansvarsgrunder som vanligen äger tillämpning vid ett antal olika avtalstyper, se Bengtsson, Ullman & Unger, kap 2.

⁵⁵ Jfr 3 kap 1 § SkL.

ständiga företag som anlitas för att medverka till fullgörandet av avtalet, och även anställd personal hos dessa företag.⁵⁶

Bland de avvikande ansvarsgrunder som innebär ett särskilt strängt skadeståndsansvar bör även det så kallade *presumtionsansvaret* nämnas. I likhet med den gängse ansvarsgrunden är detta ansvar baserat på vårdslöshet, som emellertid presumeras. För att undkomma ansvar måste den kontraktsbrytande parten således visa att skadan inte orsakats genom vårdslöshet av någon för vilken denne ansvarar.⁵⁷

Ännu strängare är det så kallade *kontrollansvaret*, som innebär att den kontraktsbrytande parten ansvarar för inträffad skada om denne inte visar att kontraktsbrottet beror på ett hinder utanför dennes kontroll som denne inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid avtalslutet och vars följder vederbörande inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.⁵⁸

Den strängaste ansvarsgrunden utgörs av det *rent strikta ansvaret* som i kontraktuella sammanhang innebär att redan kontraktsbrottet som sådant utgör grund för skadeståndsansvar, under förutsättning att också övriga i avsnitt 2.1–2.6 skildrade ansvarsförutsättningar är uppfyllda. Rent strikt ansvar kan naturligtvis vara föreskrivet i lag.⁵⁹ Sådant ansvar kan emellertid även följa av allmänna kontraktsrättsliga principer.⁶⁰ Inte sällan baseras emellertid rent strikt ansvar på avtal. I vissa fall ger detta explicit vid handen att en part under vissa förutsättningar har ett rent strikt skadeståndsansvar för viss typ av skada. Vanligare är emellertid att avtalet ger uttryck för att en part

⁵⁶ Se exempelvis ”NSAB-försäkringen” NJA 2018 s 301 (punkt 21 i Högsta domstolens dom). Hänvisning kan även göras till Bengtsson, Ullman & Unger, s 25. I fråga om ansvaret för anlitate kontraktshjälpare vid kontrollansvar finns särskilda regler, se 27 § andra stycket och 40 § första stycket KöpL, 6 kap 1 § andra stycket KKL samt 31 § andra och tredje stycket konsumenttjänstlagen (1985:716) (KTjL).

⁵⁷ Några lagregler som föreskriver presumtionsansvar utgörs av 34 § lagen (1991:351) om handelsagentur och 43 § kommissionslagen (2009:865). Enligt allmänna kontraktsrättsliga principer har var och en som åtagit sig att förvara annans egendom presumtionsansvar för skada på egendomen. Se exempelvis NJA 1996 s 564. Hänvisning kan även göras till Herre, s 727 f.

⁵⁸ Några lagregler som föreskriver kontrollansvar utgörs av 27 § första stycket och 40 § första stycket KöpL, 6 kap 1 § första stycket KKL samt 31 § första stycket KTjL.

⁵⁹ Se exempelvis 41 § andra stycket KöpL och 4 kap 21 § första stycket JB.

⁶⁰ Se exempelvis Högsta domstolens uttalande i NJA 1991 s 217 om att skadeståndsansvaret vid dröjsmål med penningprestation normalt inträder ”oberoende av vållande på gäldenärens sida med de begränsningar som kan följa av regler om force majeure”. För en mera detaljerad analys av rättsläget, se Lindskog, Betalning. Om kongruent infriande av penningsskulder och andra betalningsrättsliga frågor, 3 uppl, Stockholm, 2022, s 665 ff.

lämnar en garanti⁶¹ i visst hänseende. Under vissa förhållanden kan en sådan garanti emellertid också vara underförstådd.⁶² Enligt allmänna kontraktsrättsliga principer bär den kontraktsbrytande parten som huvudregel ett rent strikt skadeståndsansvar för skada som uppkommer till följd av att en garanti inte har uppfyllts. Huruvida garantin är explicit eller underförstådd saknar därvid betydelse.⁶³

I vissa särskilt lagreglerade fall bär den kontraktsbrytande parten emellertid rent strikt ansvar endast under förutsättning att garantin är explicit.⁶⁴ Andra lagregler går i motsatt riktning och föreskriver rent strikt ansvar för vad som får anses utfäst, innebärande att den kontraktsbrytande parten, utan att ha lämnat någon vare sig explicit eller underförstådd garanti, bär ett rent strikt ansvar för att såld egendom har vissa grundläggande kärnegenskaper.⁶⁵ Något stöd för att rent strikt ansvar för kärnegenskaper skulle föreligga också utan sådant lagstöd återfinns av allt att döma inte, låt vara att rättsläget inte synes vara fullständigt klart.⁶⁶

I enlighet med vad som redan framgått förekommer i kontraktuella sammanhang även ansvarsgrunder som är mindre stränga än det gängse kravet på uppsåt eller vårdslöshet. Som exempel kan nämnas att regeln i 4 kap 1 § SkL om *arbetstagares begränsade skadeståndsansvar* äger tillämpning också i

⁶¹ En synonym term utgörs av utfästelse.

⁶² Se exempelvis NJA 2002 s 477, där Högsta domstolen uttalade att en uppgift beträffande lägenhetsyta som lämnats av en hyresvärd har så stor betydelse för hyresnivån att den i normalfallet kan anses utgöra en garanti. Hänvisning kan även göras till NJA 1968 s 285, där det förhållandet att säljaren rekommenderat den sålda egendomen för visst ändamål ansågs medföra denne hade garanterat att sådan användning inte skulle leda till skada samt NJA 2001 s 309, där en underförstådd garanti ansågs vara lämnad redan genom att säljaren åtagit sig att leverera en produkt med viss av köparen särskilt beställd egenskap. Jfr dock NJA 1987 s 710 där en kommuns uppgift om att en lokal som upplåtits var larmad enligt Högsta domstolen vare sig kunde uppfattas som en garanti eller jämföras med en sådan.

⁶³ Se Hellner, Hager & Persson, s 218 f. Från rättspraxis kan hänvisning göras till de nyss nämnda rättsfallen NJA 1968 s 285, NJA 2001 s 309 samt NJA 2002 s 477.

⁶⁴ Se exempelvis 40 § tredje stycket KöpL och 6 kap 2 § andra stycket KKL, där det rent strikta ansvaret förutsätter att den sålda varan avviker från vad säljaren *särskilt* har utfäst. Att detta måste anses innebära krav på en uttrycklig utfästelse (garanti) får stöd i Bengtsson, Ullman & Unger, s 37.

⁶⁵ En sådan regel utgörs av 4 kap 19 § första stycket andra meningen JB. Se vidare Hellner, Hager & Persson, s 221. Från rättspraxis kan hänvisning göras till NJA 1978 s 307 och NJA 1989 s 117. I fråga om dessa avgöranden, se även Herre, s 743 f.

⁶⁶ Se Hellner, Hager & Persson, s 221.

kontraktsförhållanden, exempelvis i fall där en arbetstagare i tjänsten orsakat skada för sin arbetsgivare.⁶⁷

Ytterligare ett exempel utgörs av föreskrifter om att ansvar uppkommer endast under förutsättning att den kontraktsbrytande parten gjort sig skyldig till *uppsåt eller grov vårdslöshet*. Denna ansvarsgrund nyttjas inte helt sällan när ett grundläggande skadeståndsansvar, som baseras på en strängare ansvarsgrund, är beloppsbegränsat, varvid ansvar därutöver förutsätter uppsåt eller grov vårdslöshet.⁶⁸

Slutligen ska i här aktuellt sammanhang nämnas att såväl avtal som lagstiftningen på kontraktsrättens område och allmänna kontraktsrättsliga principer kan ge vid handen att den kontraktsbrytande partens ansvar är begränsat till viss typ av skada eller visst belopp alternativt helt uteslutet. Enär sådana ansvarsbegränsningar inte ger uttryck för någon ansvarsgrund, utan tvärt om grund för total eller partiell ansvarsfrihet, behandlas de inte i förevarande sammanhang utan i avsnitt 2.4, beträffande ansvarsfrihetsgrunder, respektive avsnitt 3.1.1 och 3.1.3, beträffande skadeståndets storlek.

3. Skadeståndets storlek

3.1 Skadeståndsberäkning

3.1.1 Principen om full ersättning

Utgångspunkten vid beräkning av skadestånd utanför kontraktsförhållanden utgörs av *principen om full ersättning*. Skadeståndet ska således motsvara ska-

⁶⁷ Se Hellner, Hager & Persson, s 217, med framhållande av att 4 kap 1 § SkL endast ger skydd för arbetstagare och därmed likställda personer enligt 6 kap 5 § SkL samt att 4 kap 1 § SkL således, till skillnad från regeln om principalansvar i 3 kap 1 § SkL, inte är utsträckt till att gälla också när skadevällaren utgörs av en uppdragstagare.

⁶⁸ Se exempelvis 38 § lagen (1974:610) om inrikes vägtransport (VTL) och 13 kap 33 § sjölagen (1994:1009) (SjöL). I fråga om innebörden av begreppet grov vårdslöshet i den förstnämnda regeln, se NJA 1986 s 68. Beträffande innebörden av begreppet grov vårdslöshet i kommersiella avtalsförhållanden i övrigt kan hänvisning göras till Högsta domstolens utförliga analys i ”Mariefreds skola” NJA 1992 s 130, med ett uttalande om att det ligger i sakens natur att begreppet grov vårdslöshet inte kan ges en enhetlig innebörd på alla områden där det används, med följd att den mycket restriktiva tolkningen av begreppet som skett inom den utomkontraktuella skadeståndsrätten och försäkringsrätten inte nödvändigtvis behöver upprätthållas i kommersiella avtalsförhållanden på andra områden, med följd att det i sådana sammanhang är möjligt att till begreppet grov vårdslöshet hänföra också andra kvalificerade avvikelser från normal aktsamhet än medvetet risktagande. Från doktrinen kan hänvisningar göras till Herre, s 740 ff samt till Bengtsson, Ullman & Unger, s 149 f.

dans värde i dess helhet. Underkompensation godtas inte. Självfallet godtas inte heller överkompensation.⁶⁹ Lagstadgade undantag förekommer men är ovanliga.⁷⁰

På den kontraktuella sidan brukar den skadelidande i stället sägas äga rätt till ersättning motsvarande *det positiva kontraktsintresset*. Innebörden härav är att den skadelidande ska försättas i samma ekonomiska situation som om kontraktet hade uppfyllts på ett korrekt sätt. Skadeståndet ska således omfatta både kostnader och utebliven vinst till följd av kontraktsbrottet.⁷¹ Vid detta förhållande står det klart att rätten till ersättning motsvarande det positiva kontraktsintresset på intet sätt avviker från principen om full ersättning.⁷² Tvärt om nyttjas hänvisningen till det positiva kontraktsintresset just i syfte att i en kontraktuell kontext uttrycka att den skadelidande äger rätt till full ersättning för all skada som denne tillfogats på grund av kontraktsbrottet.

I enlighet med vad som framgått i avsnitt 2.4 och 2.7 är det inte helt ovanligt att den kontraktsbrytande partens skadeståndsansvar, enligt avtal eller lagstiftning på kontraktsrättens område, är begränsat till ett särskilt angivet belopp.⁷³ Att sådana *beloppsbegränsningar* kan medföra viktiga avsteg från principen om full ersättning är uppenbart. Detsamma gäller naturligtvis de mera ovanligt förekommande regler som föreskriver att kontraktuellt skadestånd ska uppgå till ett visst minimibelopp.⁷⁴

Från ett rättspolitiskt perspektiv måste principen om full ersättning anses vara av stort intresse. Den ger en allmän programförklaring avseende skadeståndets storlek som tydligt korresponderar med skadeståndets reparativa funktion. Däremot ger principen om full ersättning inte något substantiellt svar på den rättstekniska fråga som gäller hur skadeståndet i konkret hänseende ska beräknas. För detta ändamål är principen alltför övergripande.

⁶⁹ I fråga om principen om full ersättning kan en allmän hänvisning göras till Radetzki, s 69.

⁷⁰ Se exempelvis 9 § PAL.

⁷¹ I fråga om rätten till skadestånd motsvarande det positiva kontraktsintresset kan en allmän hänvisning göras till Hellner, Hager & Persson, s 235 ff. Se även Herre, s 745, med hänvisning till NJA 1989 s 614.

⁷² Jfr Herre, *Ersättningar i köprätten. Särskilt om skadeståndsberäkning*, Stockholm, 1996, s 300 f.

⁷³ Exempel på beloppsbegränsningar som är lagstadgade utgörs av 32 § andra stycket VTL samt 15 kap 23 § SjöL. Avtalade beloppsbegränsningar är ofta förekommande. Här om se Hellner, Hager & Persson, s 255.

⁷⁴ Ett exempel på en sådan regel utgörs av 12 kap 58 b § första stycket JB. I detta sammanhang kan även så kallade vitesklausuler nämnas. I fråga om hur sådana klausuler påverkar rätten till skadestånd kan en allmän hänvisning göras till Herre & Johansson, s 1001 f.

3.1.2 Differensläran

Både utanför och i kontraktsförhållanden brukar sistnämnda fråga i stället diskuteras med utgångspunkt i den så kallade *differensläran*.⁷⁵ Enligt denna lära ska skadeståndet motsvara differensen mellan det ekonomiska utfallet för den skadelidande av två olika händelseförlopp, det hypotetiska och det faktiska. Det *hypotetiska händelseförloppet* utgörs av det förlopp som mest sannolikt skulle ha utspelat sig om den ansvarsgrundande händelsen (som i kontraktsförhållanden utgörs av kontraktsbrottet) inte hade inträffat, medan det *faktiska händelseförloppet* utgörs av det förlopp som faktiskt har utspelat sig efter att denna händelse inträffade. Om det ekonomiska utfallet av det faktiska händelseförloppet är sämre för den skadelidande än det ekonomiska utfallet av det hypotetiska händelseförloppet är den ansvarige skyldig att betala skadestånd med ett belopp som motsvarar differensen.⁷⁶

Differensläran har emellertid ett antal begränsningar. Den mest uppenbara är att läran enbart ger ledning i fråga om beräkning av skadestånd avseende skada av ekonomisk natur. Vid beräkning av skadestånd avseende ideell skada, exempelvis sveda och värk, ger differensläran däremot inte någon ledning.

⁷⁵ Andra benämningar utgörs av differensprincipen och differensmetoden. Från doktrinen kan allmänna hänvisningar göras till Radetzki, s 70 (med sikte på utomkontraktuella förhållanden) respektive Hellner, Hager & Persson, s 238 f samt Herre, s 745 ff, med hänvisning till bland annat NJA 2002 s 477 (med sikte på kontraktsförhållanden).

⁷⁶ I den kontraktsrättsliga litteraturen förekommer att det, vid skildringen av tillvägagångssättet vid beräkning av skadestånd motsvarande det positiva kontraktsintresset, görs skillnad mellan stor respektive liten skadeståndsberäkning (se exempelvis Hellner, Hager & Persson, s 239 ff). *Stor skadeståndsberäkning* aktualiseras om avtalet hävs, varvid skadeståndet mycket ofta omfattar merkostnader vid genomförandet av en ersättningstransaktion. Om någon ersättningstransaktion inte genomförs kan det i stället bli fråga om ersättning för utebliven vinst. I båda dessa fall kan naturligtvis också andra förluster bli föremål för ersättning. *Liten skadeståndsberäkning* aktualiseras om avtalet inte hävs, varvid någon ersättningstransaktion således inte aktualiseras. I sådana fall kan skadeståndet omfatta sådant som kostnaderna för att avhjälpa fel (för det fall att krav på avhjälpande inte kan göras gällande) eller för att hyra motsvarande egendom vid dröjsmål. Naturligtvis kan även andra ersättningsgilla förluster komma i fråga. Det bör betonas att sådana uttalanden beträffande stor respektive liten skadeståndsberäkning på intet sätt syftar till att etablera två självständiga metoder för beräkning av skadestånd som konkurrerar med differensläran. I stället syftar dessa uttalanden till att konkretisera innebörden av denna lära, genom att göra åtskillnad mellan två olika typfall, där det faktiska händelseförloppet innefattar att hävning sker respektive inte sker, och att utifrån dessa båda premisser beskriva vilka följdförluster som typiskt sett kan uppkomma och bli föremål för ersättning.

Till detta kommer att differensläran utgör en modell för skadeståndsberäkning som är så kraftigt förenklad, att en strikt tillämpning av läran i vissa fall kan leda till resultat som inte fullt ut motsvarar gällande rätt. Som exempel kan nämnas att differensläran, i enlighet med vad som nyss framgått, innebär att skadeståndet omfattar förluster som förekommer i det faktiska men inte i det hypotetiska händelseförloppet. Med andra ord innebär differensläran att skadeståndet omfattar förluster för vilka den ansvarsgrundande händelsen utgör en *nödvändig betingelse*.⁷⁷ Detta indikerar att differensläran i själva verket syftar till att ge uttryck för ett *kausalitetskrav*. Förluster för vilka den ansvarsgrundande händelsen (kontraktsbrottet) utgör en *nödvändig betingelse*, och som denna händelse således har orsakat, ska ersättas med skadestånd. Andra förluster, som skulle ha uppkommit även utan den ansvarsgrundande händelsen (kontraktsbrottet) ska däremot inte ersättas. I enlighet med vad som framgått i avsnitt 2.5 kan emellertid kausalitet mellan två händelser, A och B, anses föreligga under förutsättning att A utgör en *nödvändig eller tillräcklig betingelse* för B. Att A inte utgör en *nödvändig betingelse* för B utesluter således inte helt att A utgör orsak till B. Om A utgör en *tillräcklig betingelse* för B, föreligger nämligen kausalitet mellan de båda händelserna, även om B skulle ha inträffat också utan A (innebärande att A inte varit *nödvändig* för B).⁷⁸ Mot denna bakgrund är det tydligt att differensläran, med dess ensidiga inriktning på huruvida A utgjort en *nödvändig betingelse* för B, är baserad på en förenkling som medför att den i vissa (sällsynta) fall kan vara missvisande.

Till det nu sagda kommer att kravet på kausalitet, i full enlighet med vad som också framgått i avsnitt 2.5, åtföljs av ett adekvanskrav. För att en förlust ska kunna ersättas är det således inte tillräckligt att den rent faktiskt utgör en följd av den ansvarsgrundande handlingen. Den måste utgöra en *adekvat följd* härav.⁷⁹ Inte heller detta krav reflekteras på ett tydligt sätt av differensläran. Även i detta hänseende synes denna lära således vara baserad på en förenkling som medför att den i vissa (sällsynta) fall kan vara missvisande.

Slutligen kan det konstateras att differensläran synes förutsätta att alla ekonomiska fördelar av den ansvarsgrundande händelsen ska avräknas från skadeståndet. I enlighet med vad som framgår i avsnitt 3.1.6 kan det emellertid konstateras att enbart fördelar som står i ett särskilt nära samband med

⁷⁷ Se Vinding Kruse, Erstatningsretten, 5 uppl, Köpenhamn, 1989, s 137.

⁷⁸ Det nu sagda framhålls tydligt i Herre & Johansson, s 992 f. Se även NJA 2012 s 597 (särskilt punkt 14 ff i Högsta domstolens dom).

⁷⁹ Se exempelvis "Flyttstädningen" NJA 2024 s 369 (punkt 12 i Högsta domstolens dom).

den ansvarsgrundande händelsen föranleder avräkning. Detta är ytterligare ett exempel på en förenkling som medför att en strikt tillämpning av differensläran i vissa fall kan leda till resultat som inte har stöd i gällande rätt.

Mot denna bakgrund är det tydligt att differensläran ingalunda kan anses ge fullständig vägledning i fråga om tillvägagångssättet vid beräkning av skadestånd. Icke desto mindre måste differensläran, både utanför och i kontraktsförhållanden, anses vara av värde i detta sammanhang, då den kan sägas klargöra den övergripande tankemodell varpå regelverket beträffande skadeståndsberäkning är uppbyggt.

3.1.3 De ersättningsgilla skadeföljderna

En central fråga vid konkret skadeståndsberäkning gäller vilka skadeföljder rätten till full ersättning avser. Med sikte på person- och sakskada besvaras denna fråga på ett tydligt sätt i SkL. Vid *personskada* ska *kostnader, inkomstförlust* och *intrång i näringsverksamhet* som uppkommit till följd av den initiala skadan, samt vissa särskilt angivna *ideella skadeföljder*,⁸⁰ ersättas enligt 5 kap 1 § SkL.⁸¹ Även vid *sakskada* omfattar rätten till skadestånd *kostnader, inkomstförlust* och *intrång i näringsverksamhet* till följd av skadan. Till detta kommer en rätt till ersättning för den *värdeminskning* som den skadade egendomen undergått till följd av skadan, eller för *reparationskostnad* och (eventuell) *kvarstående värdeminskning*. Detta följer av 5 kap 7 § SkL.

Enligt 1 kap 1 § SkL äger de nu nämnda reglerna tillämpning också i kontraktsförhållanden, så länge inget annat är särskilt föreskrivet. Kontraktsrättslig lagstiftning som på detta sätt anger de ersättningsgilla följderna av person- och sakskada är ovanligt förekommande.⁸² Lika ovanligt torde det vara att sådan reglering förekommer i avtal. Även i kontraktsförhållanden ger de nu nämnda reglerna i SkL således mycket ofta vägledning.

Frågan om vilka slags förluster som kan ersättas som *ren förmögenhetskada* behandlas däremot inte i SkL. Utanför kontraktsförhållanden brukar det sägas att denna fråga i stället får besvaras med utgångspunkt i begreppet *ren förmögenhetsskada*. Och så länge inget annat är särskilt föreskrivet⁸³ gäl-

⁸⁰ Närmare bestämt sveda och värk, lyte och annat stadigvarande men samt särskilda olägenheter.

⁸¹ För det fall att personskada lett till dödsfall specificeras de ersättningsgilla skadeföljderna i 5 kap 2 § SkL.

⁸² Sådana regler saknas dock inte helt. Se exempelvis 13 kap 29 § första stycket SjöL.

⁸³ Såsom exempelvis i de vanligt förekommande avtalsbestämmelser som innebär att den skadelidandes rätt till skadestånd inte omfattar indirekt förlust.

ler detta också i kontraktsförhållanden. I enlighet med vad som framgått i avsnitt 2.1 tar begreppet ren förmögenhetsskada sikte på varje skada av ekonomisk natur som inte utgör en följd av skada på person eller sak. I det stora flertalet fall utgörs ren förmögenhetsskada således av *kostnader*, *inkomstförlust* och *intrång i näringsverksamhet* (varvid de båda sistnämnda förlustposterna i kontraktsförhållanden inkluderar *utebliven vinst*) som uppkommit till följd av den ansvarsgrundande händelsen (som i kontraktsförhållanden utgörs av kontraktsbrottet). Det kan emellertid även vara fråga om andra ekonomiska förluster som till följd av sagda händelse uppkommer utan samband med person- eller sakskada, däribland *värdepinskning på fastigheter* eller *lösa föremål* (utan att dessa åsamkats fysisk skada) och även andra slags tillgångar, såsom *aktier* och *finansiella instrument*.

Frågan om vad ersättning för *rent ideell skada* närmare bestämt avser besvaras inte heller i SkL. Vid *kränkning* lär ersättningen emellertid syfta till att kompensera de *negativa känslor*, däribland *rädsla*, *obehag*, *förnedring* eller liknande, som den kränkande handlingen typiskt sett medför. På motsvarande sätt syftar *särskild anhörigersättning* till att kompensera vissa likartade känslomässiga tillstånd, däribland *chock*, *förtvivlan*, *ilska*, *frustration* och *maktlöshet*.

I kontraktsförhållanden är krav på skadestånd avseende kränkning knappast förekommande. Och än mindre lär krav på särskild anhörigersättning förekomma i detta sammanhang. I sällsynta fall förekommer emellertid kontraktuellt grundade krav på skadestånd avseende andra typer av rent ideell skada. Ett exempel utgörs av krav avseende *förlorad fritid*. I utomkontraktuella sammanhang ersätts ideell skada enligt vedertagen uppfattning endast om det finns uttryckligt lagstöd för detta.⁸⁴ I kontraktuella sammanhang synes rättsläget vara något mindre kategoriskt. Om ett kontraktsbrott medför att det uttryckligen eller underförstått överenskomna syftet med avtalet inte har realiserats så talar det för att även rent ideella skador ska ersättas.⁸⁵ Även om detta kriterium kan ge viss ledning framstår rättsläget som i hög grad osäkert.⁸⁶ Den praktiska olägenhet som denna osäkerhet medför lär emellertid vara tämligen begränsad, eftersom kontraktuellt grundade krav på

⁸⁴ Se Radetzki, s 77.

⁸⁵ Se NJA 2016 s 900 (särskilt punkt 31 ff i Högsta domstolens dom) och härtill Herre & Johansson, s 1000, med hänvisningar till äldre rättspraxis.

⁸⁶ Till viss del beror detta av allt att döma på att gränssnittet mellan ekonomisk och ideell skada inte är helt tydligt. Jfr Ramberg & Ramberg, s 287.

skadestånd avseende rent ideella skador, i full enlighet med vad som redan framgått, är ovanligt förekommande.⁸⁷

3.1.4 Skadevärderingen

3.1.4.1 Ekonomiska skadeföljder

I enlighet med vad som framgått i föregående avsnitt utgörs de ekonomiska skadeföljder som kan bli föremål för ersättning, både utanför och i kontraktsförhållanden, av kostnader, inkomstförlust, intrång i näringsverksamhet (varvid de båda sistnämnda i kontraktsförhållanden inkluderar utebliven vinst) samt minskning av värdet på egendom.

Att beräkna ett skadestånd som avser *kostnader* medför som regel inga större svårigheter. Både utanför och i kontraktsförhållanden ska skadeståndet ge den skadelidande full kostnadstäckning, innebärande full ersättning för varje kostnad som utgör en adekvat följd av den ansvarsgrundande händelsen. Och denna rätt till full ersättning gäller såväl kostnader i förfluten tid som framtida kostnader.

I SkL återfinns en regel beträffande värderingen av skada som består i inkomstförlust. Regeln återfinns i 5 kap 1 § andra stycket och tar sikte på inkomstförlust till följd av personskada. Inget torde emellertid hindra att den princip som regeln ger uttryck för tillämpas också med sikte på inkomstförlust som utgör sak- eller ren förmögenhetsskada. Och så länge inget annat stadgas i avtal, kontraktsrättslig lagstiftning eller allmänna kontraktsrättsliga principer kan denna regel tillämpas i också kontraktuella sammanhang (och således även vid beräkning av ersättning för utebliven vinst som otvivelaktigt utgör en slags inkomstförlust). Enligt 5 kap 1 § andra stycket SkL ska ett skadestånd avseende inkomstförlust motsvara skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära, om den ansvarsgrundande händelsen (kontraktsbrottet) inte hade inträffat, och den inkomst som den skadelidande trots denna händelse har eller borde ha uppnått eller som denne kan beräknas komma att uppnå. Det blir sålunda fråga om en differensbedömning vilket, i full enlighet med vad som framgått i avsnitt 3.1.2, innebär att den skadelidande äger rätt till full ersättning för inkomstförlust som utgör en adekvat följd av den ansvarsgrundande händelsen (som i kon-

⁸⁷ Jfr dock Herre, s 755 där det framhålls att det inte är ovanligt att kontraktsbrott från en näringsidkares sida leder till att motpartens fritid går förlorad. Så kan det naturligtvis vara. Icke desto mindre torde krav på skadestånd avseende sådana fritidsförluster vara ovanligt förekommande.

traktsförhållanden utgörs av kontraktsbrottet). Och precis som i fråga om kostnader gäller denna rätt till full ersättning såväl inkomstförlust i förfluten tid som framtida inkomstförlust.

Frågan om hur *intrång i näringsverksamhet* (inklusive *utebliven vinst*) ska värderas behandlas inte uttryckligen i SkL. Inte heller lagens förarbeten berör denna frågeställning. Under alla förhållanden torde emellertid ett intrång i näringsverksamhet kunna definieras som en försämring av en rörelses resultat.⁸⁸ Ett rörelseresultat påverkas primärt av rörelsens inkomster och dess kostnader. Mot denna bakgrund torde ett skadestånd avseende intrång i näringsverksamhet, såväl utanför som i kontraktsförhållanden, kunna beräknas genom en summering av de inkomster som gått förlorade och de kostnader som uppkommit till följd av den ansvarsgrundande händelsen (kontraktsbrottet).⁸⁹

Minskning av värdet på egendom kan utgöra antingen sakskada eller ren förmögenhetsskada. I dessa båda sammanhang sker skadevärderingen med utgångspunkt i regler och principer som i viss utsträckning divergerar.

Vid *sakskada* äger den skadelidande enligt 5 kap 7 § SkadestL rätt till ersättning motsvarande det skadade föremålets värde alternativt reparationskostnad och värdeminskning. Så länge inget annat är särskilt föreskrivet äger denna regel tillämpning både utanför och i kontraktsförhållanden.⁹⁰ Det relevanta värdet vid tillämpning av 5 kap 7 § SkadestL utgörs som huvudregel av den skadade egendomens så kallade *dagsvärde* eller, med en synonym term, *återanskaffningsvärde*. Detta värde beräknas med utgångspunkt i priset för nytillverkad egendom av motsvarande slag. Från detta belopp görs i förekommande fall avdrag för ålder och bruk samt för nedsatt användbarhet och annan omständighet. I vissa fall utgörs det relevanta värdet i stället av egendomens *försäljningsvärde* eller, med en synonym term, dess *marknadsvärde*. Detta värde utgörs av det högsta värde för vilket egendomen hade kunnat säljas. Försäljningsvärdet utgör det relevanta värdet för det fall att detta är högre än dagsvärdet. Härutöver utgör försäljningsvärdet det relevanta värdet när den skadade egendomen är unik i sitt slag och sålunda inte kan ersättas med ny egendom samt för det fall att dagsvärdet antingen inte kan fastställas med

⁸⁸ Se Radetzki, s 72.

⁸⁹ Mot denna bakgrund är det tydligt att ersättning avseende intrång i näringsverksamhet, i syfte att undvika dubbelkompensation, noggrant måste samordnas med den ovan behandlade ersättningen för kostnader och inkomstförlust.

⁹⁰ Sådana särskilda föreskrifter torde vara ovanligt förekommande. Ett exempel utgörs emellertid av 13 kap 29 § andra stycket SjöL.

tillfredsställande grad av tillförlitlighet eller av något annat skäl inte utgör en lämplig norm för skadeståndsberäkningen. I undantagsfall kan skadevärderingen även ske med utgångspunkt i den skadade egendomens *bruksvärde*.⁹¹

Om den skadade egendomen kan repareras kan skadeståndet enligt 5 kap 7 § SkL i stället bestämmas till ett belopp som motsvarar reparationskostnaden. Rättspraxis ger emellertid vid handen att reparationskostnad som huvudregel inte ersätts i den mån den överstiger den minskning av egendomens värde som uppkommit till följd av skadan.⁹² Om egendomen trots fullgod reparation förlorat en del av sitt värde äger den skadelidande rätt att, vid sidan om reparationskostnadsersättningen, erhålla ersättning härför.⁹³

I enlighet med vad som redan framgått kan en minskning av värdet på egendom också konstituera *ren förmögenhetsskada*. En fastighet skulle exempelvis kunna minska i värde på grund av att felaktiga uppgifter lämnats om att den är allvarligt förorenad. På motsvarande sätt skulle aktier och andra finansiella instrument kunna minska i värde till följd av att oriktiga uppgifter spridits. I avsaknad av explicita regler torde ett skadestånd avseende värdeminskning som utgör ren förmögenhetsskada motsvara skillnaden mellan den ifrågavarande egendomens marknadsvärde omedelbart före respektive omedelbart efter den skadeståndsgrundande händelsen.⁹⁴ Och så länge inget annat är särskilt föreskrivet torde detta kunna anses gälla både utanför och i kontraktsförhållanden.

3.1.4.2 Ideella skadeföljder

Med sikte på några olika typer av ideell skada återfinns särskilda värderingsregler i SkL.⁹⁵ Enligt 5 kap 6 § SkL bestäms skadestånd för *kränkning* på grundval av en *skälighetsbedömning*, varvid ett stort antal olika faktorer ska beaktas. Enligt 5 kap 6 a § SkL bestäms *särskild anhörigersättning* helt *schablonmässigt*, och således oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet.

⁹¹ Se Radetzki, s 82 ff samt, mera utförligt, Radetzki, Skadeståndsberäkning vid sakskada, 3 uppl, Stockholm, 2019 (nedan citerad som Radetzki, Skadeståndsberäkning), s 102 ff.

⁹² Se exempelvis NJA 1971 s 126.

⁹³ Omvänt kan det naturligtvis vara så att den skadade egendomens värde efter genomförd reparation överstiger värdet före skadan. Detta kan exempelvis vara fallet när begagnade reservdelar inte funnits att tillgå med följd att gamla slitna delar bytts ut mot nya. NJA 1955 s 89 II ger tydligt vid handen att en sådan värdehöjning kan medföra att skadeståndet reduceras.

⁹⁴ Se Radetzki, s 84.

⁹⁵ Beträffande dessa regler kan en allmän hänvisning göras till den översiktliga framställningen i Radetzki, s 85 f.

I kontraktsförhållanden lär dessa båda bestämmelser emellertid knappast ha någon praktisk betydelse, eftersom kontraktuellt grundade krav på ersättning av detta slag, i full enlighet med vad som framgått i avsnitt 3.1.3, knappast förekommer. Av något större betydelse i kontraktsförhållanden är måhända att *sveda och värk* respektive *lyte och annat stadigvarande men* som uppkommit till följd av personskada enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer storleksbestäms på grundval av *schabloner* som upprättats av Trafikskadenämnden.⁹⁶

3.1.5 Skadebegränsningsplikt

Av central betydelse vid all skadeståndberäkning är att den skadelidande har en skyldighet att begränsa verkningarna av inträffad skada och denne själv får bära ansvaret för vad som hade kunnat undvikas. Denna *skadebegränsningsplikt* innebär emellertid inte att den skadelidande till varje pris ska begränsa omfattningen av uppkommen skada. Snarare ska principen förstås så att den skadelidande är skyldig att göra vad som *rimligen kan begäras* i detta avseende, varvid vägledning kan sökas i hur en normal skadelidande under motsvarande förhållanden skulle ha agerat om vederbörande vetat att ersättning inte hade kunnat erhållas från motparten.⁹⁷

I utomkontraktuella sammanhang utgör skadebegränsningsplikten en allmän princip som inte kodifierats.⁹⁸ På den kontraktuella sidan har skadebegränsningsplikten lagfästs med sikte på vissa avtalstyper.⁹⁹ Även om sådana lagregler inte är direkt tillämpliga torde de många gånger kunna tillämpas genom analogislut. Under alla förhållanden får skadebegränsningsplikten anses utgöra en allmän princip också i den kontraktuella skadeståndsrätten.¹⁰⁰ Och med hänsyn till den lojalitetsplikt som kontraktsparter typiskt

⁹⁶ Se Radetzki, s 85 f.

⁹⁷ I fråga om skadebegränsningsplikten kan allmänna hänvisningar göras till Radetzki, s 90 f (med sikte på utomkontraktuella förhållanden) respektive Hellner, Hager & Persson, s 246 f (med sikte på kontraktsförhållanden). Beträffande skadebegränsningsplikten i allmänhet, och dess förhållande till förekommande regler om jämkning på grund av medvållande (som behandlas i avsnitt 3.2) i synnerhet, kan hänvisning göras till Högsta domstolens generella uttalanden i "Multitotal" NJA 2017 s 9 (punkt 27 ff) samt härtill, Herre & Johansson, s 997 och 999 f.

⁹⁸ Låt vara att principen framskymtar i 5 kap 1 § andra stycket SkL.

⁹⁹ Se exempelvis 70 § första stycket KöpL och 50 a § KTjL.

¹⁰⁰ Se Hellner, Hager & Persson, s 247. Hänvisning kan även göras till "Flyttstädningen" NJA 2024 s 369 (punkt 13 i Högsta domstolens dom) (låt vara att den skadelidandes plikt att begränsa omfattningen av inträffad skada i detta fall stadgades i 50 a § KTjL).

sett har gentemot varandra kan det på intet sätt uteslutas att kravet på skadebegränsning i detta sammanhang sträcker sig något längre än i den utomkontraktuella skadeståndsrätten.¹⁰¹

3.1.6 Compensatio lucri cum damno

Slutligen ska i fråga om skadeståndsberäkningen nämnas att om en ansvarsgrundande händelse, vid sidan om åtföljande skadeverkningar, för med sig också fördelar för den skadelidande, så ska värdet av dessa under vissa förutsättningar avräknas från det skadestånd som den skadeståndsskyldige har att betala. Detta gäller både utanför och i kontraktsförhållanden. Någon vedertagen svensk term som tar sikte på denna grund för avräkning finns inte. I stället brukar den latinska termen *compensatio lucri cum damno* nyttjas.¹⁰²

Varje fördel medför emellertid inte avräkning. Grundläggande är att avräkning endast sker med anledning av fördelar av *ekonomisk natur*. Till detta kommer ett krav på att fördelen står i nära samband med den ansvarsgrundande händelsen. Av allt att döma innebär detta att endast fördelar som utgör en *adekvat följd* av sagda händelse medför avräkning.¹⁰³

3.2 Jämkning

Principen om full ersättning saknar på intet sätt undantag. Några sådana aktualiseras redan vid skadeståndsberäkningen, däribland möjligheten att begränsa skadeståndet för det fall att skadebegränsningsplikten åsidosatts eller under hänvisning till *compensatio lucri cum damno*.¹⁰⁴ Ytterligare en viktig kategori av undantag utgörs av reglerna om *jämkning* av skadestånd. Jämkning innebär att skadeståndet sätts ned, och får således till följd att skadeståndet inte motsvarar full ersättning.

En jämkning gynnar således den skadeståndsskyldige, som inte behöver betala full ersättning. I motsvarande mån missgynnas den skadelidande, som

¹⁰¹ Jfr ”Multitotal” NJA 2017 s 9 (särskilt punkt 30 i Högsta domstolens dom) samt Ramberg & Ramberg, s 287, där avtalsparters ömsesidiga lojalitetsplikt hålls fram som en av de faktorer som ligger till grund för skadebegränsningsplikten.

¹⁰² I fråga om denna grund för avräkning kan allmänna hänvisningar göras till Radetzki, s 91 f (med sikte på utomkontraktuella förhållanden) respektive Hellner, Hager & Persson, s 246 samt även Ramberg & Ramberg, s 286 (med sikte på kontraktsförhållanden).

¹⁰³ Se Radetzki, s 92 samt, mera utförligt, Radetzki, Skadeståndsberäkning, s 220 ff. I fråga om försäkringsersättningar tillämpas i viss mån avvikande avräkningsprinciper. Härom se vidare Radetzki, Skadeståndsberäkning, s 226 ff.

¹⁰⁴ Härom se avsnitt 3.1.5 respektive 3.1.6.

inte erhåller full ersättning för sin skada. Jämkning utgör således ett kontroversiellt ingrepp i den skadelidandes rätt. I utomkontraktuella sammanhang kan jämkning därför inte ske annat än när det finns *explicit lagstöd* härför.¹⁰⁵

I SkL återfinns ett flertal olika jämningsregler som utformats med sikte på i första hand utomkontraktuella förhållanden, närmare bestämt 6 kap 1 § (jämkning på grund av *medvållande*),¹⁰⁶ 6 kap 2 § (jämkning av *oskäligt betungande skadestånd*), 2 kap 4 § (jämkning med hänsyn till att den skadeståndsskyldige är *omyndig*), 2 kap 5 § (jämkning med hänsyn till att den skadeståndsskyldige vållat skadan under påverkan av en *psykisk störning*), 3 kap 6 § första stycket (jämkning av *principal- och myndighetsutövningsansvar för sakskada* efter vad som är skäligt med hänsyn till föreliggande *försäkringar och försäkringsmöjligheter*) samt 3 kap 6 § andra stycket (jämkning av *uppenbart oskäligt föräldrprincipalansvar*). Härutöver återfinns enstaka jämningsregler i den skadeståndsrättsliga speciallagstiftningen, däribland 10 § PAL (jämkning på grund av *medvållande*).

I kontraktsförhållanden torde inte minst 6 kap 1 § SkL och 10 § PAL kunna få betydelse,¹⁰⁷ men också 6 kap 2 § och 3 kap 6 § första stycket SkL.¹⁰⁸

Härutöver återfinns emellertid åtskilliga jämningsregler i den kontraktsrättsliga lagstiftningen. Några exempel utgörs av 70 § andra stycket KöpL (jämkning på grund av att skadeståndet är *oskäligt* med hänsyn till den skadeståndsskyldiges möjligheter att *förutse och hindra skadans uppkomst* samt *övriga omständigheter*) och även de båda närmast likalydande reglerna i 6 kap 5 § KKL samt 34 § KTjL (jämkning på grund av att skadeståndet är *oskäligt betungande* med hänsyn också till *försäkringar och försäkringsmöjligheter på den skadelidandes sida*, den skadeståndsskyldiges *möjligheter att förutse och förhindra skadan* samt *övriga omständigheter*). Ytterligare några exempel utgörs av 3 kap 25 § första stycket andra meningen fastighetsmäklarlagen

¹⁰⁵ Se Radetzki, s 93.

¹⁰⁶ I fråga om gränssnittet mellan regler om jämkning på grund av medvållande på ena sidan och den skadebegränsningsplikt som, i enlighet med vad som framgått i avsnitt 3.1.5, åvilar den skadelidande på den andra kan hänvisning göras till "Multitotal" NJA 2017 s 9 (punkt 27 och 29 i Högsta domstolens dom), "Den oförsäkrade båten" NJA 2017 s 371 (punkt 13 i Högsta domstolens dom) samt härtill Radetzki, Skadeståndsberäkning, s 197 f.

¹⁰⁷ Se Bengtsson, Ullman & Unger, s 121 ff. Se även Hellner, Hager & Persson, s 247 samt Herre & Johansson, s 995 ff. Från rättspraxis kan hänvisning göras till NJA 2012 s 725 (särskilt punkt 30 ff i Högsta domstolens dom).

¹⁰⁸ Se Bengtsson, Ullman & Unger, s 119 f. Se även Hellner, Hager & Persson, s 247.

(2021:16) (skadeståndet kan sättas ned eller helt falla bort om det är *skäligt*) samt 39 § VTL (skadeståndet kan jämkas *efter vad som föreskrivs i 6 kap 2 § SkL*).

I utomkontraktuella förhållanden kan jämkning, i enlighet med vad som redan framgått, endast ske om det finns lagstöd. Något sådant krav torde emellertid inte kunna uppställas i kontraktsrätten. Inget synes nämligen hindra att de ovan nämnda och andra jämningsregler i den kontraktsrättsliga lagstiftningen genom analogislut tillämpas vid också andra avtalstyper än de varpå reglerna omedelbart tar sikte.¹⁰⁹ Till detta kommer att bestämmelser om jämkning av skadestånd givetvis kan förekomma i avtal.

4. Slutsatser i fråga om likheter och skillnader mellan utomkontraktuell och kontraktuell skadeståndsrätt

Den i avsnitt 2–3 genomförda jämförelsen har tydligt visat att den utomkontraktuella och den kontraktuella skadeståndsrätten har *samma grundstruktur*. Både utanför och i kontraktsförhållanden aktualiseras två huvudfrågor, som inte bör sammanblandas. Den första huvudfrågan gäller huruvida skadeståndsansvar alls föreligger. Om detta är fallet aktualiseras den andra huvudfrågan, som gäller skadeståndets storlek. Till detta kommer att ansvarsförutsättningarna utanför respektive i kontraktsförhållanden på det hela taget kan indelas i samma kategorier.¹¹⁰ Och detsamma gäller de regler och principer som styr skadeståndets storlek.¹¹¹ Förekomsten av dessa *strukturella likheter*, som tydligt framträder vid en jämförelse mellan de schematiska uppställningar som presenteras i bilaga 3 och 4, kan på intet sätt anses vara överraskande. I enlighet med vad som framgått i avsnitt 1 utgör den utomkontraktuella och den kontraktuella skadeståndsrätten nämligen två olika sidor av vad som i grunden utgör ett och samma rättsområde. Och så länge inte annat är särskilt föreskrivet äger, också i enlighet med vad som framgått i avsnitt 1, såväl reglerna i SkL som allmänna skadeståndsrättsliga principer tillämpning både utanför och i kontraktsförhållanden.

Samtidigt illustrerar dessa båda uppställningar, i full enlighet med vad den här genomförda jämförelsen givit vid handen, att de regler och princi-

¹⁰⁹ Jfr Bengtsson, Ullman & Unger, s 118 f.

¹¹⁰ Med krav på sådant som förekomst av skada, kausalitet och adekvans samt att föreskriven ansvarsgrund är uppfylld.

¹¹¹ Med distinktionen mellan skadeståndsberäkning på ena sidan och jämkning på den andra.

per som äger tillämpning på den kontraktuella sidan av skadeståndsrätten i materiellt hänseende inte helt sällan avviker från den utomkontraktuella skadeståndsrättens regler och principer. Även om den kontraktuella skadeståndsrättens ansvarsförutsättningar, i enlighet med vad som nyss framgått, på det hela taget kan indelas i samma kategorier som de ansvarsförutsättningar som gäller utanför kontraktsförhållanden, så kan det följaktligen konstateras att avtal, lagstiftningen på kontraktsrättens område och allmänna kontraktsrättsliga principer inte sällan uppställer ansvarsförutsättningar som i materiellt hänseende avviker från vad som gäller utanför kontraktsförhållanden.¹¹² Och på motsvarande sätt kan det förhållandet att de regler och principer som i kontraktuella sammanhang äger tillämpning vid bestämning av skadeståndets storlek, i enlighet med vad som nyss framgått, kan indelas i samma kategorier som motsvarande regler och principer i den utomkontraktuella skadeståndsrätten, inte hindra att avtal, lagstiftningen på kontraktsrättens område och allmänna kontraktsrättsliga principer ofta har ett innehåll som i materiellt hänseende avviker från vad som gäller i utomkontraktuella sammanhang.¹¹³ Inte heller förekomsten av sådana *materiella avvikelser* kan emellertid anses vara ägnad att överraska. Skälet härtill är att de regler och principer som enligt avtal, den kontraktsrättsliga lagstiftningen samt allmänna kontraktsrättsliga principer äger tillämpning i den kontraktuella skadeståndsrätten måste antas ha tillskapats just i syfte att åstadkomma en reglering som avviker från vad som följer av SkL och allmänna skadeståndsrättsliga principer, som i annat fall hade ägt tillämpning.

Sammanfattningsvis ger den nu genomförda jämförelsen således stöd för att *frågor beträffande skadestånd, både utanför och i kontraktsförhållanden, med fördel kan analyseras med utgångspunkt i den utomkontraktuella skadeståndsrättens grundläggande struktur och regelverk, låt vara att skadeståndsbedömningen i kontraktsförhållanden därutöver måste ske med beaktande av de avvikande materiella regler och principer som i det enskilda fallet följer av avtal, kontraktsrättslig lagstiftning samt allmänna kontraktsrättsliga principer*. Detta påminner i hög grad om något som i utomkontraktuella sammanhang brukar anses vara en självklarhet, nämligen att frågor beträffande skadestånd för skada

¹¹² Som exempel kan nämnas att de ansvarsgrunder som äger tillämpning i kontraktuella sammanhang ofta avviker från den utomkontraktuella skadeståndsrätts ansvarsgrunder.

¹¹³ Tydliga exempel utgörs av de beloppsbegränsningar som är vanligt förekommande i avtal och, inte minst, de olika jämningsregler som återfinns i lagstiftningen på kontraktsrättens område.

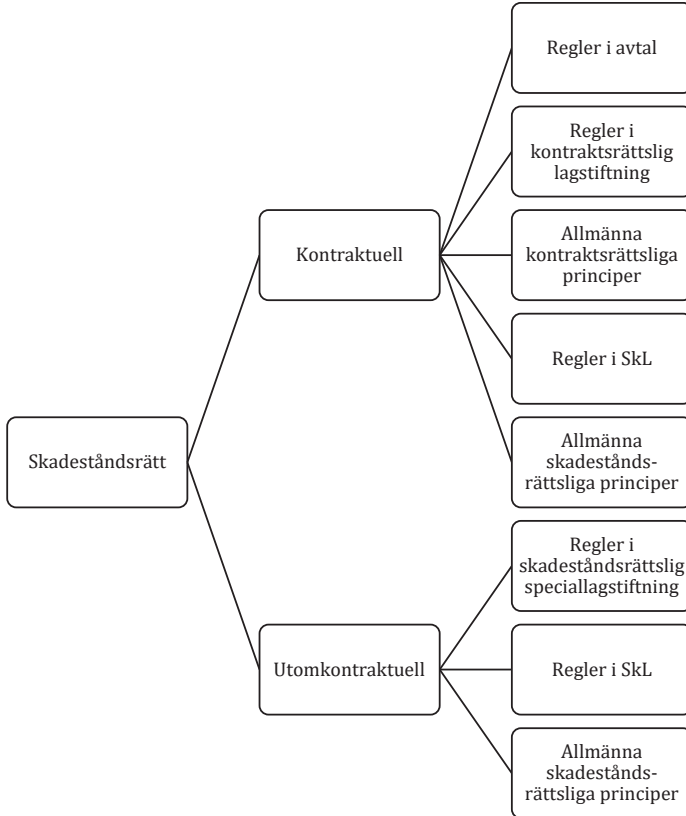
som regleras speciallagstiftning¹¹⁴ med fördel kan analyseras med utgångspunkt i den utomkontraktuella skadeståndsrättens gängse struktur och regelverk, låt vara med beaktande av de särskilda regler som speciallagstiftningen ger uttryck för.¹¹⁵ I ljuset härav kan det konstateras att distinktionen mellan utomkontraktuell och kontraktuell skadeståndsrätt i principiellt hänseende inte är mera djupgående än den distinktion som i utomkontraktuella sammanhang återfinns mellan skadesituationer som regleras respektive inte regleras i speciallagstiftning.

¹¹⁴ Exempelvis PAL eller 32 kap MB.

¹¹⁵ Se Radetzki, s 106 ff.

Bilaga 1

Den kontraktuella och den utomkontraktuella skadeståndsrättens regler och principer

Bilaga 2

Utdrag ur innehållsförteckningen till Hellner, Hager & Persson, Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt. 2 häftet. Allmänna ämnen, 8 uppl, Stockholm, 2024, s 11 ff

29 Skadestånd

29.1 Allmänt

- 29.1.1 Begrepp och funktioner
- 29.1.2 Begränsningar
- 29.1.3 Allmänt om kontraktsmässigt skadeståndsansvar
- 29.1.4 Skadeståndslagen med mera
- 29.1.5 Kontraktsbrottsansvar

29.2 Handlande vid ingående av avtal

- 29.2.1 Allmän översikt
- 29.2.2 Garantier med mera
- 29.2.3 Uppgifter som inte har verkan som garantier
- 29.2.4 Underlåtenhet att lämna upplysning
- 29.2.5 Kärnegenskaper

29.3 Handlande vid fullgörande av avtal

- 29.3.1 Allmän översikt
- 29.3.2 Hävning
- 29.3.3 Allmänna regler

29.4 Skador i övrigt

- 29.4.1 Skador på egendom i kontrahents vård
- 29.4.2 Andra förpliktelser

29.5 Förhållandet till tredje man

- 29.5.1 Allmänt
- 29.5.2 Ansvar för den som anlitas vid fullgörande av avtal
- 29.5.3 Ansvar för anlitate vid kontrollansvar
- 29.5.4 Ansvar mot annan än medkontrahent

29.6 Allmänna ansvarsförutsättningar

- 29.6.1 Kausalitet
- 29.6.2 Casus mixtus

29.7 Beräkning av skadestånd

- 29.7.1 Allmänt
- 29.7.2 Ersättning för vinst
- 29.7.3 Differensläran

- 29.7.4 Stor skadeståndsberäkning
- 29.7.5 Liten skadeståndsberäkning
- 29.7.6 Compensatio lucri cum damno
- 29.7.7 Begränsning av skadan
- 29.7.8 Jämkning av skadestånd
- 29.7.9 Särskilda ersättningsprinciper
- 29.7.10 Räkna på skadestånd

- 29.8 Produktansvar med mera
 - 29.8.1 Allmänt
 - 29.8.2 Produktansvarslagen
 - 29.8.3 Produktansvar enligt allmänna regler
 - 29.8.4 Särskilda regler
 - 29.8.5 Förhållandet till tredje man

- 29.9 Avtal om skadeståndsansvaret
 - 29.9.1 Friskrivningar
 - 29.9.2 Strängare ansvar

Bilaga 3

Den utomkontraktuella skadeståndsrättens grundläggande struktur

1 Ansvarsförutsättningar

- A Skada
 - Personskada
 - Sakskada
 - Ren förmögenhetsskada
 - Rent ideell skada
- B Presumtivt ansvarssubjekt
- C Aktiv handling alternativt passivitet som kan grunda ansvar
- D Ansvarsfrihetsgrund
 - Nödvärn
 - Nöd
 - Samtycke
 - Tjänsteplikt
- E Adekvat kausalitet
- F Skadan inom den överträdde normens skyddssyfte
- G Ansvarsgrund
 - Culpaansvar
 - Ansvar vid brottslig handling
 - Principalansvar
 - Rent strikt ansvar
 - Det allmännas ansvar
 - Föräldraprincipalansvar
 - Annan ansvarsgrund

2 Skadeståndets storlek

- A Skadeståndsberäkning
 - Principen om full ersättning
 - Ersättningsgilla följdverkningar
 - Differensläran och kravet på adekvat kausalitet
 - Regler i SkL och allmänna skadeståndsrättsliga principer beträffande vissa ideella skadeföljder
 - Skadebegränsningsplikt
 - Compensatio lucri cum damno
- B Jämkning
 - Medvällande
 - Oskäligen betungande
 - Omyndiga

- Psykisk störning
- Försäkringar och försäkringsmöjligheter
- Uppenbart oskäligt föräldrprincipalansvar
- Regler i speciallag

Bilaga 4

Den kontraktuella skadeståndsrättens grundläggande struktur

1 Ansvarsförutsättningar

- A Skada
 - Personskada
 - Sakskada
 - Ren förmögenhetsskada
- B Presumtivt ansvarssubjekt
- C Kontraktsbrott
- D Ansvarsfrihetsgrund
 - Force majeure
 - Annan grund för ansvarsfrihet
- E Adekvat kausalitet
- F Skadan inom den överträdde normens skyddssyfte
- G Ansvarsgrund
 - Culpaansvar
 - Utsträckt principalansvar
 - Presumtionsansvar
 - Kontrollansvar
 - Rent strikt ansvar
 - Krav på uppsåt eller grov culpa
 - Annan ansvarsgrund

2 Skadeståndets storlek

- A Skadeståndsberäkning
 - Principen om full ersättning
 - Beloppsbegränsningar
 - Ersättningsgilla följdverkningar
 - Differensläran och kravet på adekvat kausalitet
 - Allmänna skadeståndsrättsliga principer beträffande vissa ideella skadeföljder
 - Skadebegränsningsplikt
 - Compensatio lucri cum damno
- B Jämkning
 - Medvällande
 - Oskäligt betungande
 - Försäkringar och försäkringsmöjligheter
 - Regler i den kontraktsrättsliga lag
 - Regler i avtal

